

РЕЗЮМЕТА

**на научните трудове на доц. д-р Диана Съботинова,
представени за участие в обявения в ДВ бр. 55/15.07.2022 г. конкурс за заемане на
академична длъжност „професор“ по професионално направление 3.8 Икономика
(Световно стопанство, МИО и Поведенческа икономика)
в Бургаския свободен университет**

I. МОНОГРАФИИ

- 1. Съботинова, Д. Международно производство. БСУ. Бургас. 2022. ISBN 978-619-253-014-3.**

Изложението разглежда международното производство като динамично развиваща се форма на международни икономически отношения и проблемите, свързани с анализа на количествената и качествената еволюция на международното производство. Търси отговор на следните въпроси: Каква е количествената страна на динамиката на развитието на международното производство? Какви форми приема международното производство в хода на своето развитие? Какви фактори влияят върху трансформацията на международното производство? Какви са последиците за световната икономика и за националните икономики от разширяването на процеса на международно производство?

Открити са трите мегатенденции, които водят до забавяне и трансформация на международното производство. Първо, технологичните тенденции и новата индустриална революция. Прилагането на нови технологии във веригите на доставките на глобалните многонационални предприятия има значителни последици за конфигурацията на международните производствени мрежи. Това предизвиква сериозни опасения във връзка с осъзнаването, че растежът ще зависи от насърчаването на инвестициите в нови сектори и структурната трансформация на производствения сектор ще става все по-трудна. Второ, глобалните тенденции в управлението на икономиката. Фрагментацията в международната икономика, разработването на нови търговски и инвестиционни политики, води до отклонение от многостранно сътрудничество към регионални и двустранни решения, в резултат на което нараства протекционизмът. Ситуацията се усложнява както от системната конкуренция между икономическите сили, така и поради промяна на националната икономическа политика в много страни към повече регулиране и намеса в международните икономически отношения. Трето, тенденциите за устойчиво развитие. Внедряването на широк спектър от устойчиви мерки, включително адаптиране към изменението на климата и мерки за намаляване на замърсяването, в дейността на многонационалните предприятия в глобален мащаб, различните скорости при приемането и прилагането на правилата, регламентите и практиките, насочени към устойчивост, ще имат важни последици за международните

производствени мрежи. Необходимостта от насочване на инвестициите към Целите за устойчиво развитие на ООН също ще окаже своето влияние върху моделите на преките чуждестранни инвестиции.

Първа глава систематизира теориите относно международното производство, чието начало е свързано с неокласическата парадигма, в рамките на която не е разработена последователна теория за международното производство. Представени са съвременните теории, които анализират международното производство от алтернативни позиции: акцентират върху изучаването на фирмата, на характеристиките на външния пазар или на взаимодействието на фирмата с пазара, като специално място е отделено на еkleктичната парадигма за международното производство.

Втора глава прави характеристика на многонационалното предприятие като субект на контрол на международното производство и преките чуждестранни инвестиции като най-важен инструмент на международното производство. Проследява периодизацията и еволюцията във формите на международното производство - чуждестранно производство, трансграничен аутсорсинг, интегрирано международно производство, фрагментирано международно производство, функционална интеграция в глобалните вериги на стойността. Представя дефиниции на основните понятия: верига на доставките, верига на стойността, производствена верига, аутсорсинг, офшоринг, иншоринг.

Трета глава разглежда причините за растежа и забавянето на международното производство. Представени са данни за индекса на транснационализация, чиято цел е да идентифицира и класира поведението на многонационалните предприятия, които имат най-голямо присъствие и операции в чужбина и са показателни за тенденциите в международното производство. Описани са международните производствени мрежи в три измерения: степен на фрагментация и дължината на веригите на стойността (от къса до дълга), географско разпределение на добавената стойност (от концентрирана към разпределена) и избор на управление на многонационалното предприятие. Направена е класификация на технологиите на новата индустриална революция: дигитализация, автоматизация и 3D печат. Очертани са профилите и архетипите на индустриите, технологиите, влияещи на международното производство, както и тенденциите в политика за устойчиво развитие и тяхното отражение.

Четвърта глава описва очакваната трансформация на международното производство през следващите години, предизвикана от технологичните промени, които ще променят икономиката на международното производство. Трансформацията ще зависи от взаимодействието между политиките, тенденциите към устойчивост и справянето с шока от пандемията и войната. Трансформацията може да поеме в много посоки, но е възможно да се предвидят няколко вероятни траектории на международното производство в бъдеще: решоринг, диверсификация, регионализация, репликация. Направен е анализ на влиянието на пандемията върху международното производство. Изведени са тенденциите относно нивата на интернационализация на най-големите многонационални предприятия.

II. СТАТИИ И ДОКЛАДИ, ПУБЛИКУВАНИ В НАУЧНИ ИЗДАНИЯ, РЕФЕРИРАНИ И ИНДЕКСИРАНИ В СВЕТОВНОИЗВЕСТНИ БАЗИ ДАННИ С НАУЧНА ИНФОРМАЦИЯ

2. Bobina, M. and Sabotina, D. Organizational Leadership and Culture in Bulgaria. Academy of Management Proceedings. 2022. (in print)

Изследването на българската култура и организационно лидерство се основава на прилагането на инструментите за изследване на глобалното лидерство и ефективността на организационното поведение (Global Leadership and Organizational Behavior Effectiveness - GLOBE). Въз основа на проучвания на 253 мениджъри е създаден профил на обществената култура и профил на организационното лидерство, възприемано като ефективно в българската култура. Сравнени са емпирично получените резултати с теоретичните предиктори на лидерския профил за България и частично е потвърдена хипотезата, че въз основа на културните характеристики може да се прогнозира ефективното лидерство. Изследването допринася за научната дискусия за ефектите на културата върху лидерството и за анализа на поведението на мениджърите в страна, която е била в периферията на межкултурните изследвания. Има за цел да разшири да запълни празнините в изследването на връзката между културата и лидерството.

3. Bobina, M. and Sabotina, D. Digital Technologies in HR Management in Bulgaria. ILERA European Congress. 2022. (in print)

Дигиталните технологии предлагат ефективност в производствения процес, достъп до онлайн пазар и социални мрежи и улесняват промените в традиционните бизнес практики. Статията изследва тенденциите в дигитализацията в България, правителствените програми за насърчаване на дигиталните технологии в бизнеса, практическите инструменти, които успешните местни фирми и филиалите на мултинационалните компании в България използват, за да се възползват от тези технологии и компаниите, които успешно усвояват дигиталните технологии в управлението на човешките ресурси. България показва смесена картина на интегрирането на дигиталните технологии в бизнес практиките и по-специално в управлението на човешките ресурси. Изследването се основава на анализ на съответните правителствени програми, структурирани проучвания и неформални интервюта с български мениджъри, анализ на бази данни за български компании с опит в дигитализацията и информационните и комуникационните технологии, изследване на корпоративни практики в дъщерни дружества на многонационални фирми в България и преглед на научни публикации от български и чуждестранни учени.

- 4. Baltov, M. and Sabotina, D. Cultural Profiles and Assertiveness of Women in Bulgarian Business Environment. // Chapter in “New Approaches in CSR, Sustainability, and Accounting – Volume 1”. Springer, Series Ed.: Caliyurt, Kiyemet Tunca. 2020, p. 207-224. ISBN: 978-091-32-9587-2. ISBN 978-981-329-588-9 (eBook).**

Данните за възприемането на ролите на половете в българския бизнес мениджмънт разкриват силни резултати относно равнопоставеността между половете и предполагат, че това явление служи като важен фактор в бизнес практиките и в икономиката като цяло. Проучването потвърждава напредъка в равнопоставеността на ролите на жените и мъжете в България. Асертивност е степента, в която индивидите в организациите и обществото са настоятелни, конфронтационни и агресивни в социалните си взаимоотношения. Българските резултати за асертивност не се отклоняват видимо от средните резултати, като по този начин обясняват избягването на конфронтационно, агресивно поведение в среда, известна с колективни действия с покорно поведение и конформистки манталитет. Стилът на общуване на жените се очаква да бъде по-учтив, сговорчив, отстъпчив, кооперативен и насочен към другите. Потвърден е конфликтът, пред който са изправени жените професионалисти между това да отговарят на социалните очаквания относно жените и да действат уверено и ефективно в своите организации, както и склонността на жените професионалисти да избират кога да бъдат настоятелни и кога да се проявяват в по-традиционна женска подкрепяща роля.

- 5. Bobina, M. and Sabotina, D., and Grachev, M. Women in Bulgarian Management: Cultural Perceptions. // Journal of Business Diversity. 2017, Volume 17(3), p. 10-22. ISSN: 2158-3889.**

Равнопоставеността между половете е едно от видимите отличия на българския бизнес и управленски практики в сравнение с другите страни от Европейския съюз. Ето защо е важно по-отблизо да се наблюдава и анализира еволюцията на ролята на жените в съвременна България и да се прогнозира приносът на равнопоставеността между половете към източниците на конкурентно предимство на страната. Тази статия отговаря на тези нужди от по-добро разбиране на практиките на равнопоставеността между половете в България. Базира се на мащабно проучване на авторите сред българските мениджъри и показва резултатите от емпирично изследване на представите за ролите на половете в обществото. Данните потвърждават идеята, че България е егалитарно общество с очаквания за минимизиране на ролите на половете. Тя може да послужи като модел за подражание на другите страни и да поеме водеща роля в насърчаването на стандартите за равнопоставеност между половете в Европейския съюз. Като се има предвид нарастващата роля на жените в работната сила в близко бъдеще, познаването на тенденциите и възприятията в тази област може да помогне на българските организации да се възползват от ролите, които жените играят в икономиката и да създадат уникално конкурентно предимство.

- 6. Bobina, M. and Sabotinova, D. Bulgarian Management in a Cross-Cultural Space. // Journal of East European Management Studies. 2017, Number 1, Volume 22, p. 105-127. ISSN: 0949-6181.**

Изследването на културните характеристики на българския мениджмънт се основава на проучване на 125 български мениджъри (2014-2015 г.), методология на GLOBE (Global Leadership and Organizational Behavior Effectiveness) и анализ на мерките за културна дистанция на България спрямо 57 общества. Резултатите от изследването очертават културен поведенчески профил на българския мениджмънт, чиито характеристики по отношение на измерителите Избягване на несигурността, Отношение към постиженията и Отношение към бъдещето са ниски, открояват се характеристики като Колективизъм и висока Равнопоставеност между половете; резултатите за свързания с ценностите профил са съпоставими със средните резултати на останалите изследвани страни, като слабо повишение се забелязва при Колективизъм, Увереност в себе си и Избягване на несигурността. Това проучване разделя страните на такива, които имат културна близост с България (Източноевропейски, Латиноевропейски и Латиноамерикански клъстери) и такива с голяма дистанция (Германски, Азиатски, Скандинавски и Близкоизточен клъстери).

III. СТАТИИ И ДОКЛАДИ, ПУБЛИКУВАНИ В НЕРЕФЕРИРАНИ СПИСАНИЯ С НАУЧНО РЕЦЕНЗИРАНЕ ИЛИ ПУБЛИКУВАНИ В РЕДАКТИРАНИ КОЛЕКТИВНИ ТОМОВЕ

- 7. Съботинова, Д. Международно производство и транснационализация. Международна научна конференция „Черно море – врата и много мостове“. Бургаски свободен университет. Бургас. 2022. ISBN 978-619-253-017-4. (под печат)**

Докладът показва как факторите, които задвижват ранния растеж на международното производство, а именно политиките (вълна на либерализация и политики за растеж, водени от износа), икономиката (например намаляващи търговски разходи) и технологиите (напредък, позволяващ фино разделяне на производствените процеси и координация в комплексни трансгранични вериги на доставките), започват да действат в обратната посока, към завръщане на протекционистки тенденции, постепенно намаляване на възвръщаемостта на ПЧИ и увеличаване на технологиите, които не изискват много активи. Анализира промените в индекса на транснационализация, чиято цел е да идентифицира и класира поведението на тези многонационални компании, които имат най-голямо присъствие и операции в чужбина и в резултат на това са показателни за тенденциите в международното производство.

8. Съботинова, Д. Бъдещето на труда след пандемията от Covid-19. // Бизнес посоки. БСУ. Бургас. 2021, бр. 1, с. 9-19. ISSN: 1312-6016.

Пандемията от COVID-19 разстрои пазарите на труда по света. Начинът на работа се промени и тази промяна ще продължи да оказва влияние върху поведението дълго след края на пандемията. С ускорени темпове бизнесът въведе дигиталните технологии и автоматизацията. Работата стана дистанционна. Тези промени ще продължат в развитите икономики и след пандемията. Статията представя основния проблем след пандемията - преодоляването на несъответствията на пазара на труда, с потенциално различни възможности за справяне с възникналите проблеми в отделните страни. Разглежда четирите въпроса, пред които ще бъдат изправени европейците: справяне с недостига на квалифициран труд; подобряване на достъпа до работни места в динамично развиващите се сектори чрез увеличаване на дистанционно работещите; съживяване и подкрепа за свиващите се пазари на труда; увеличаване на участието на пазара на труда.

9. Съботинова, Д. Транснационалното сътрудничество в контекста на интелигентната специализация. Международна научна конференция по случай 30 години от създаването на Бургаския свободен университет "Съвременни управленски практики XI - Интелигентната специализация в десетилетието на свързаността и автоматизацията". Бургаски свободен университет. Бургас. 2021, с. 169 - 177. ISSN: 1313-8758.

Докладът допълва идеята, че запазването на конкурентоспособността в глобалната икономика зависи от транснационалната дейност и участие в глобалните вериги на стойността. Потвърждава схващането, че транснационалното сътрудничество е в основата на постигането на икономически растеж. Показва как засилването на междурегионалното сътрудничество в контекста на интелигентната специализация повишава конкурентоспособността на икономиките; как иновациите подпомагат икономическия растеж посредством идентифицирането и прилагането на конкурентни предимства, които засилват интеррегионалните и интернационалните връзки и сътрудничество. Развива идеята, че концепцията за интелигентната специализация е свързана с редица донякъде противоречащи си изисквания към политиката: да идентифицира приоритетите на вертикалната логика (специализация) и едновременно с това да запазва работата на пазарните сили, за да бъдат идентифицирани ниши, от които да бъдат избрани приоритетите (интелигентна). Застъпва тезата, че природата на интелигентната специализация е експериментална и взетите решения е нужно да бъдат преосмислени.

10. Съботинова, Д. Промените на търговските потоци от началото на пандемията. // Външна търговия и пандемия. ВУЗФ. София. 2021, с. 7-17. ISBN: 978-619-7622-09-6.

Пандемията от COVID-19 доведе до срив на глобалната търговия със стоки и услуги, до намаляване на обема на производството и прекъсване на глобалните вериги на доставките. Как точно се променят търговските потоци от началото на пандемията, кои са печелившите и губещите, какви са проблемите и възможностите – това са въпросите, чиито отговори търси този доклад. Освен непосредствените последици от пандемията (прекъсване на глобалните вериги на доставките поради затваряне на големите производства; нарастване на работата онлайн, автоматизацията и електронната търговия; затваряне на границите и ограничаване на транспорта; ограничаване на износа на медицински доставки и храни), налице са възможности за засилване на регионалната интеграция (подпомагане на регионалните вериги на доставките в стратегически сектори и намаляване на регионалната уязвимост към външни шокове).

11. Съботинова, Д. Международен индекс „Право на собственост“ и икономическо благосъстояние. // Юридически сборник. Т. XXVII. Бургаски свободен университет. Бургас. 2020. с.277 - 287. ISSN: 1311-3771.

Международният индекс „Право на собственост“ (International Property Rights Index - IPRI), разработен от Алианс „Право на собственост“ (Property Rights Alliance), оценява защитата на физическата и интелектуалната собственост по света. Изложението показва резултатите, формирани въз основа на представянето на държавите в три различни области: правна и политическа среда (Legal and Political Environment - LP); право на физическа собственост (Physical Property Rights – PPR) и право на интелектуална собственост (Intellectual Property Rights – IPR). Индексът показва как защитата на правото на собственост влияе върху икономическото благосъстояние. Държавите са подредени в пет групи (квинтили) в зависимост от резултата (максимум 10 точки). Въз основа на резултатите е направено заключението, че първенците в класацията (първите 20% от държавите) имат над 16 пъти по-висок доход на човек от населението в сравнение със страните в края на класацията (последните 20% държави) за 2019 г. Анализът показва, че по-добрата защита на правото на собственост води до повече предприемаческа активност, по-ниско неравенство, по-висока икономическа свобода, по-развито гражданско общество и по-голяма сигурност. България се нарежда на 61-во място от 129 страни с резултат 5.569 точки в класацията за 2019 г.

- 12. Съботинова, Д. Полицентрично управление на кръговата икономика. // В: Международна конференция „Кръгова икономика и устойчиви финанси. Съвременни перспективи“. ВУЗФ. София. 2020, с. 50-57. ISBN: 978-954-8590-84-6.**

Докладът трансферира идеите за полицентричното управление на глобалните ресурси за общо ползване, като показва нуждата от сътрудничество на множество публични и частни организации на различни равнища, за да могат те съвместно да въздействат върху колективните разходи и ползи. Разбирането как работи полицентричното управление при изследването на ресурсите за общо ползване води до изграждането на нова теория за организацията на управлението на системи в кръговата икономика, при която ресурсите са частна собственост. Въпросът е как могат ресурсите, които са частна собственост, да бъдат управлявани колективно в рамките на кръговата икономика. Отговорът дава новата теория за полицентрично управление на кръговата икономика за устойчиво и колективно използване на частните ресурси. Концепцията за полицентричността е представена за първи път от Майкъл Полани, а Елинор Остром доразвива концепцията за полицентричността от позициите на новата институционална икономика.

- 13. Съботинова, Д. Глобалният пазар на вода. // Годишник на БСУ. Бургас. 2020, Т.XLII, с. 191 - 199. ISSN: 1311-221-X.**

Статията разглежда основните тенденции, които оказват влияние върху глобалния пазар на вода (както и инвестиционните възможности, възникващи в резултат от тях): нарастване на населението, остаряване на инфраструктурата, подобряване на качеството на водата (необходимо на много места) и климатични промени (свързани с наличието на водни ресурси). Тези тенденции водят както до рискове, така и до възможности: пазарните възможности, свързани с водния сектор, се очаква да достигнат един трилион щатски долара през 2025 г. Компаниите, които възприемат нарастващите нужди от устойчиви решения като възможност и отговорят, като предложат иновативни решения, които се справят с предизвикателствата, свързани с оскъдността, качеството и алокацията на водата, ще бъдат в добро положение и могат да очакват печалби в дълъг период. Заключение е, че глобалният пазар на вода и пазарните възможности във водния сектор зависят от правителствените инициативи, консолидацията и приватизацията, повишаващите се цени на водата, възможностите за инвестиции.

14. Съботинова, Д. Индекс на навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото. // В: Международна научна конференция „Дигитални трансформации, медии и обществено включване“. Бургаски свободен университет. Бургас. 2020, с. 174 - 182. ISBN 978-619-7126-92-1.

Индексът на навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото (The Digital Economy and Society Index - DESI) е съставен индекс, публикуван всяка година от Европейската комисия от 2014 г. насам, измерващ напредъка на страните от ЕС към цифрова икономика и общество. DESI се състои от пет основни области на политиката: свързаност (фиксирана широколентова свързаност, мобилна широколентова свързаност и цени); човешки капитал (използване на интернет, основни и специализирани умения в областта на цифровите технологии); използване на интернет (използване от гражданите на съдържание, съобщителни връзки и онлайн трансакции); внедряване на цифрови технологии (цифровизация на стопанската дейност и електронна търговия); цифрови обществени услуги (електронно управление и електронно здравеопазване). България се нарежда на 28-мо място от 28-те държави членки в Индекса на Европейската комисия за навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото (DESI) за 2019 г. Въпреки увеличението на общия резултат на страната, класирането ѝ е по-слабо, от една страна поради ограничените резултати в някои от отчитаните измерители на DESI, а от друга страна – поради по-доброто представяне на другите държави членки по някои от измерителите на DESI.

15. Sabotinova, D. The Economic Impact of Pandemics. // Бизнес посоки. БСУ. Бургас. 2020, бр. 1, с. 5 - 17. ISSN: 1312-6016.

Пандемията от коронавирус от 2019-2020 г. ни изправи пред спешното разрешаване на въпроси, свързани с икономическото въздействие на пандемията. Ефектите от пандемията в човешката история водят до промяна както във функционирането на икономиката, така и до промяна в обществените отношения. Статията разглежда икономическите последици от Черната смърт от 1347-1353 г., от Пандемията от инфлуенца от 1918-1920 г. и от Пандемията от коронавирус от 2019-2020 г. Поставените въпроси са два: Първо, какви са реалните икономически ефекти от една пандемия? Второ, тези ефекти временни или постоянни ли са? Историята показва, че когато възникне пандемия, човешкото страдание и загубата на живот надделяват над икономическите опасения. Въздействието върху икономиката не е непременно най-добрата мярка за оценяване на ефектите, които появата на вирус или друго природно бедствие имат върху живота на хората.

16. Sabotiniva, D. The Challenges Women Face in the Blue Economy. // В: Юбилейна международна конференция Съвременни управленски практики X „Свързаност и регионално партньорство“. Бургаски свободен университет. Бургас. 2019, с. 101-110. ISSN: 1313-8758.

Този доклад представя преглед на предизвикателствата, пред които са изправени жените по отношение на равенството между половете и въпросите, свързани с овластяването на жените в сектора на рибарството. Ангажираността на жените в риболова може да се разглежда от социални, политически и технически гледни точки, като всички те показват, че ролята на жените често се подценява. Това неадекватно признаване на приноса на жените възпрепятства процеса на устойчиво развитие, което води до нарастваща бедност и продоволствена несигурност. Има четири основни предизвикателства, пред които са изправени жените в Синята икономика. Структурни - големите компании не достигат до дребно мащабния риболов, където жените обикновено работят. Въпреки факта, че жените осигуряват повече от 85% от улова, дори когато има налични инвестиции, те достигат първо до мъжете. Социокултурни - социалните нагласи наказват жените за това, че са включени в определени икономически дейности; дискриминационните полови и социални стереотипи забраняват на жените да участват в области на синята икономика. Капацитет - жените, ангажирани в синята икономика, нямат достъп до капитал, инвестиции и оборудване, за да развият своя бизнес. Липса на женски гласове - гласовете на жените остават нечути.

17. Sabotinova, D. Global Migration Governance. // Конференция с международно участие „Проблеми на миграцията“. Юридически сборник. Бургаски свободен университет. Бургас. 2019, с. 282-289. ISSN: 1311-3771.

Международната миграция е важен глобален проблем, който изисква по-ефективна система на глобално управление. Докладът се фокусира върху движението на хора през международните граници и върху управлението на миграцията на глобално ниво. Управлението на движението на хора през международните граници не може да бъде постигнато само чрез едностранни държавни действия; по-скоро разработването и прилагането на миграционната политика се възползва от международното сътрудничество за справяне със сложните двигатели и процеси на миграцията. Глобалното управление в областта на миграцията все още изостава от съществуващите системи за управление на международния поток от капитали и стоки. На управлението на миграцията също липсват силни нормативни основи, но има напредък в постигането на всеобщо признание, че правата и безопасността на мигрантите трябва да бъдат в центъра на всички действия, предприети за управление на движението на хора през международните граници.

18. Съботинова, Д. Дискриминация на възрастните жени на пазара на труда. // Дискриминационни прояви спрямо възрастните хора в България. ЦДИО. Славена. София. 2019, с. 78-93. ISBN: 978-619-190-140-1.

В повечето страни съществуват системни различия във възрастта и пола в ключовите резултати на пазара на труда. По-възрастните жени често имат по-ниски нива на заетост на пазара на труда. Освен това продължителността на безработицата се увеличава значително с възрастта. Разбирането на причината зад тези наблюдения е важен въпрос, свързан с политиката. Дискриминацията може да е резултат от възрастови и полови различия в търсенето или предлагането на работна сила. Резултатите предполагат, че политиците, занимаващи се с пенсионните реформи, са изправени пред двойно предизвикателство. Отрицателният ефект на търсенето на труд е най-силен при най-възрастните работници жени, а в допълнение има вероятност и за отрицателен ефект на предлагането на труд сред възрастните жени. Следователно, ако политиците искат да успеят при увеличаването на заетостта сред възрастните жени, те трябва да изработят мерки, които едновременно увеличават предлагането на труд и се борят с възрастовата дискриминация. Статията застъпва тезата, че е необходима политика за равнопоставеност между половете, специално проектирана с цел смекчаване на последствията от застаряването на населението.

19. Sabotinova, D. Global Seafood Industry Sustainability. // В: Международна конференция Синя икономика. Бургаски свободен университет. Бургас. 2018, с. 146-153. ISBN: 978-619-7126-57-0.

Осигуряването на устойчивост на океана се превърна в глобално предизвикателство, тъй като неустойчивите практики застрашават морското биоразнообразие, рибните запаси, продоволствената сигурност и поминъка. Целта на доклада е да идентифицира ключовите предизвикателства, пред които са изправени световните океани и индустрията за морска храна, както и вариантите на политиката и възможностите за реформа на глобалната търговска система, за да се подпомогне преходът към устойчива индустрия за морска храна и по-здрави океани. Вариантите на политиката са: затваряне на пазара за незаконен, недеklarиран и нерегулиран риболов; регулиране на субсидиите за риболов; и въвеждане на митнически и немитнически мерки. Необходимо е активно лидерство както в публичния, така и в частния сектор, за да се насочи синята икономика в устойчива посока. Това включва изпълнение на вече поети ангажименти на глобално, регионално, национално и локално ниво.

20. Съботинова, Д. Динамика между военни разходи и икономически растеж. // В: Годишна научна конференция на Национален военен университет „Васил Левски“. Велико Търново. 2018, Т. 6, с. 34-41. ISSN: 1314-1937.

Проведен е мета-анализ на 32 емпирични изследвания със 169 корелации относно ефекта на военните разходи върху икономическия растеж, който проверява четири хипотези: 1. Военните разходи намаляват икономическия растеж. 2. Военните разходи са пагубни за икономическия растеж на слаборазвитите страни. 3. Ефектът на военните разходи върху икономическия растеж е положителен. 4. Ефектът на военните разходи върху икономическия растеж е нелинеен. Хипотезата за отрицателна връзка между военни разходи и растеж не е подкрепена с доказателства както за слаборазвитите страни, така и за страните като цяло, докато положителният ефект на военните разходи върху растежа се потвърждава за развитите страни. Хипотезата за нелинейна връзка между военни разходи и растеж също е потвърдена. В заключение може да се твърди, че ефектът на военните разходи върху икономическия растеж на практика е незначителен. Връзката между военни разходи и растеж е нелинейна (ниското ниво на военни разходи води до увеличаване на растежа, а високото ниво на военни разходи води до намаляване на растежа). Данните и времеви период оказват влияние върху резултатите. Ефектът на военните разходи върху растежа е незначителен за слаборазвитите страни. Ефектът на военните разходи върху растежа е положителен за развитите страни.

21. Sabotinova, D. Gender Equality and Assertiveness of Women in Bulgarian Business. // В: Eastern European Studies: Economics, Education and Law. Proceedings of the International Scientific Conference. 2018, Volume 1, p. 30-35. ISBN: 978-619-7125-43-6.

Жените професионалисти днес са изправени пред конкурентни очаквания. Като професионалисти, от много се очаква да се държат уверено и ефективно в отношенията си с другите в техните организации. Нашата култура обаче все още очаква от тях да се държат като по-нежен, по-подкрепящ и по-сътруднически пол. Важно е жените да останат верни на природата си, като същевременно отговарят както на културните, така и на организационните очаквания. Проучванията потвърждават, че стилът на общуване на жените се очаква да бъде по-учтив, сговорчив, отстъпчив, кооперативен и насочен към други хора от този на мъжете. Докладът представя данни относно участието на жените на пазара на труда, нивото на квалификация и избора на образование, недостатъчното представяне и свръхпредставянето на жените в професиите, в икономическите сектори и в йерархичните нива, разликата в заплащането между половете, делът на жените в незаплатения труд.

22. Bobina, M. and Sabotinova, D. Cultural Attributes of Bulgarian Management. // В: IV Международна конференция ICGSM (4th International Conference on Governance and Strategic Management) – Бургаски свободен университет. Бургас. 2017. с. 111-138. ISBN: 978-619-7126-39-6.

Докладът разглежда културния профил на българския мениджмънт и запълва празнотата в сравнителните изследвания по темата, в резултат на което България заема своето място в международното културно пространство. Проучването е направено през 2014 г. чрез използване на методологията на проекта GLOBE (Global Leadership and Organizational Behavior Effectiveness) за изследване и сравняване на културните различия на България с културите на 57 други страни и общества. Резултатите от изследването очертават културен поведенчески профил на българския мениджмънт, чиито характеристики по отношение на измерителите Избягване на несигурността, Отношение към постиженията и Отношение към бъдещето са ниски, открояват се характеристики като Колективизъм и висока Равнопоставеност между половете; резултатите за свързания с ценностите профил са съпоставими със средните резултати на останалите изследвани страни, като слабо повишение се забелязва при Колективизъм, Увереност в себе си и Избягване на несигурността. Това проучване разделя страните на такива, които имат културна близост с България (Източноевропейски, Латиноевропейски и Латиноамерикански клъстери) и такива с голяма дистанция (Германски, Азиатски, Скандинавски и Близкоизточен клъстери).

23. Съботинова, Д. Показатели за измерване на икономическата глобализация. // Годишник на БСУ. Бургас. 2017, Т. XXXVI, с. 94-104. ISSN: 1311-221-X.

Статията разглежда показателите за измерване на икономическата глобализация, които могат да бъдат разделени на три категории: референтни, допълнителни и експериментални показатели. Референтните показатели са най-често използваните и нужни за всеки анализ на икономическата глобализация показатели на световната икономика. Значителна част от тези показатели може да бъде намерена за повечето развити страни. Допълнителните показатели са разработени за предоставяне на допълнителна информация. Те включват показатели, които на теория са желани, но може да се окаже трудно и скъпо да бъдат изчислени на практика (като активността на ТНК в чужбина). Тези показатели са с по-нисък приоритет в сравнение с референтните показатели. Експерименталните показатели са свързани с въпроси, които са от нарастващо значение в контекста на глобализацията, но за които са нужни допълнителни усилия за изграждането на статистически концепции и методи (като новите форми на международно икономическо сътрудничество).

24. Съботинова, Д. Дебатът за гарантиран минимален доход. // Бизнес посоки. БСУ. Бургас. 2017, бр. 3, с. 13-20. ISSN: 1312-6016 (print), ISSN: 2367-9277 (online).

Статията проследява и систематизира историята на идеята за гарантиран минимален доход както в политическата и в икономическата мисъл. Представени са доводите в подкрепа на идеята за гарантиран доход, направени са характеристики на различните предложения за гарантиран доход, обяснени са моделите на гарантиран доход, направен е критичен анализ на идеята за гарантиран доход (във връзка с ефектите върху стимулите за труд, реципрочността, разходите, идеологическите реакции, положението на жените и бедността им). Направен е изводът, че наличието на гарантиран доход не е достатъчно за удовлетворяването на целия спектър от колективни и публични отговорности на обществото за осигуряване на благосъстоянието на населението.

25. Съботинова, Д. Трансатлантическото партньорство за търговия и инвестиции (ТПТИ): възможности, проблеми и перспективи. // В: Новата идея в образованието. Юбилейна научна конференция с международно участие. БСУ. Бургас. 2016, Т. I, с. 90-101. ISBN: 978-619-7126-27-3.

Докладът представя идеята за трансатлантическо партньорство за търговия и инвестиции (ТПТИ). Това е споразумение между ЕС и САЩ, реализирането на което би създавало зона за свободна търговия, която представлява 50% от глобалното икономическо производство. Целта на споразумението е да се извлекат ползи от намаляването на митата и немитническите бариери пред свободната търговия. Изложението поставя акцент върху най-противоречивата мярка, включена в ТПТИ - системата за разрешаване на спорове между инвеститорите и държавата. Откроява хармонизирането и взаимното признаване на правилата и стандартите като основна отличителна характеристика на преговорите, която засилва страха от влошаване на стандартите и социален дъмпинг (загриженост относно заплащането и заетостта; заплахата за публичните услуги и процедурите за обществени поръчки). Проследява трудните преговори относно процедурите за обществени поръчки и хармонизирането на стандартите; несъгласията по въпроси, свързани със селското стопанство и околната среда.

IV. СТУДИИ, ПУБЛИКУВАНИ В НЕРЕФЕРИРАНИ СПИСАНИЯ С НАУЧНО РЕЦЕНЗИРАНЕ ИЛИ ПУБЛИКУВАНИ В РЕДАКТИРАНИ КОЛЕКТИВНИ ТОМОВЕ

26. Съботинова, Д. Трансформация на международното производство. // Годишник на БСУ. Бургас. 2022. ISSN: 1311-221-X. (под печат)

Ефектите на технологиите, политиката и тенденциите за устойчивост върху международното производство са многостранни. В зависимост от отправната точка на отделните индустрии – тяхната архетипна международна производствена конфигурация – ефектите ще се проявяват по различни начини, вариращи от решоринг към диверсификация на глобалните вериги на стойността и от регионализация към репликация и детайлно разпределено производство. Очаква се драматична трансформация на международното производство през следващите години, предизвикана от технологичните промени, които ще променят икономиката на международното производство. Трансформацията ще зависи от взаимодействието между политиките, тенденциите към устойчивост и справянето с шока от пандемията.

27. Съботинова, Д. Измерения на международното производство. Бизнес посоки. БСУ. Бургас. 2022, бр. 1. ISSN: 1312-6016. (под печат)

Международните производствени мрежи могат да бъдат описани в три ключови измерения: степен на фрагментация и дължината на веригите на стойността (от къса до дълга), географско разпределение на добавената стойност (от концентрирана към разпределена) и избор на управление на МНП, от който зависи разпространението на търговията между несвързани лица, режимите без дялово участие и ПЧИ. Няколко архетипни конфигурации могат да бъдат идентифицирани за индустриите, които представляват огромната част от глобалната търговия и глобалните инвестиции. Направена е класификация на технологиите на новата индустриална революция: дигитализация, автоматизация и 3D печат. Очертани са профилите и архетипите на индустриите, както и технологиите, влияещи на международното производство. Характеризирани са тенденциите в икономическото управление и детерминантите на международното производство: повече интервенционизъм в националните политики; повече протекционизъм в търговията и инвестициите; повече регионално и двустранно икономическо сътрудничество.

28. Съботинова, Д. Теории за международното производство. // Бизнес посоки. БСУ. Бургас. 2021, бр. 2, с. 11-24. ISSN: 1312-6016.

Статията систематизира теориите за международното производство: производство, базирано на ресурси; производство, заместващо вноса; ориентирано към износ или глобално интегрирано производство. Всеки вид производство засяга изпращащите и приемащите икономики по различен начин. Теориите за международното производство се основават на шест отделни клона на икономическата теория: теории за международното движение на капитал, теории за търговията, местоположението, индустриалната организация, иновациите и фирмата. Международното производство може да се анализира на три нива: макроикономическо (разглеждане на националната и международната търговия), мезоикономическо (разглеждане на взаимодействието между фирмите на ниво индустрия) и микроикономическо (разглеждане на международния растеж на отделните фирми).

29. Съботинова, Д. Инвестиране в целите за устойчиво развитие. // Годишник на БСУ. Бургас. 2021, Т. XLIV, с. 127-144. ISSN: 1311-221-X.

Статията разглежда инвестиционните сектори, свързани с целите за устойчиво развитие (ЦУР), които обхващат основна инфраструктура (пътища, железопътни линии и пристанища, електроцентрали, телекомуникации, вода и канализация), продоволствена сигурност (селско стопанство и развитие на селските райони), смекчаване на изменението на климата и адаптиране към него, здравеопазване и образование. Показана е необходимостта от частни инвестиции, включително международни инвестиции, за допълване на публичните и местните инвестиции, за да се преодолее недостигът на финансиране. Разгледан е пакетът от преобразуващи действия за мобилизиране и насочване на частни инвестиции към целите за устойчиво развитие. Заключение е, че текущите инвестиции в секторите на ЦУР, особено в развиващите се страни, са твърде ниски, финансирането за устойчивост до голяма степен заобикаля развиващите се страни и специфичните за ЦУР политики не се прилагат достатъчно бързо. Ситуацията се усложнява от въздействието на кризата COVID-19, която рискува да подчини напредъка по ЦУР на приоритета на икономическото възстановяване.

30. Луизов, А. и Съботинова, Д. Индекс на Брутното национално щастие – методика и анализ на резултати от емпирично изследване. // сп. Бизнес Посоки. Бургаски свободен университет. Бургас. 2019, бр. 2, с. 69-83. ISSN: 1312-6016.

Измерването на щастието е обект на интерес на изследователи от различни области като психология, социология и икономика. Съществуват различни подходи за операционализиране и измерване на щастието – прилагат се както отделни, така и многомерни измерители. Един от подходите за измерване е чрез Индекс на брутното национално щастие, чиято методика е разработена от Centre of Bhutan Studies. Този

индекс е многомерен показател, свързан с редица скринингови инструменти на програми и политики, позволяващи практическото му приложение. Публикацията представя резултати от емпирично изследване, проведено в България и използващо адаптация на методиката на Centre of Bhutan Studies. Индексът се състои от девет области с общо 23 индикатора. Резултатите от анализа показват сравнително малък дял на респонденти, които могат да се определят като „щастливи“. Калкулирането на Индекса се основава на метода на Aljire-Foster за измерване на многомерни концепции като бедност, благосъстояние и неравенство. Проведеното изследване очертава няколко области за бъдещи изследвания за подобряване на методиката за измерване на Индекса на брунтното национално щастие.

31. Съботинова, Д. Елинол Остром: Полицентричното управление – алтернатива на държавата и пазара. // Бизнес посоки. БСУ. Бургас. 2019, бр. 2, с. 84-95. ISSN: 1312-6016.

Изследванията за управлението на ресурсите за общо ползване и публичните блага водят до разработването на нова теория, която да обясни явления, които не се вписват в дихотомията на държавата и пазара. Хората притежават по-сложна мотивационна структура и повече способности за разрешаване на социалните дилеми от тези, които разглежда теорията за рационалния избор на индивида. Създаването на институции, които принуждават (или побутват) заинтересованите единствено от себе си индивиди да постигат по-добри резултати, е основната цел на правителствата. Според Елинол Остром главната цел на публичната политика трябва да бъде да улесни изграждането на институции, които изваждат най-доброто у хората. Статията поставя въпроса как разнообразните полицентрични институции подпомагат или пречат на иновативността, ученето, адаптирането, доверието, равнището на сътрудничество и постигането на по-ефективни, справедливи и устойчиви резултати на различни равнища.

32. Съботинова, Д. и Луизов, А. Методология за измерване на индекса на Брунтното национално щастие на Бутан. // Годишник на БСУ. Бургас. 2019, Т. XL, с. 212-233. ISSN: 1311-221-X.

Индексът на брунтното национално щастие предоставя информация за девет компонента – психологическо благосъстояние, здраве, използване и баланс на времето, образование, културно разнообразие и устойчивост, добро управление, жизненост на общността, екологично разнообразие и устойчивост, жизнен стандарт. Индексът е агрегиран от 33 клъстерни индикатора със 124 променливи, които са в основата на изграждане на индекса. Теглата на променливите са различни, като с най-ниско тегло са най-субективните променливи. Деветте компонента са еднакво претеглени, тъй като се смята, че допринасят еднакво за щастието. За разлика от концепциите за щастието в съвременната западна наука, индексът на брунтното национално щастие е многоизмерен

– не се измерва единствено чрез субективното благосъстояние, не се фокусира единствено върху щастието, което започва и свършва с индивида, който е загрижен за собственото си благополучие. Преследването на щастието е колективно дело, независимо от това, че усещането за щастие е дълбоко лично. Различни хора могат да бъдат щастливи при коренно различни обстоятелства, затова и възможностите за изпитване на щастие са много разнообразни. Индексът позволява на правителството да увеличи стойността на индекса по два начина: или като увеличи процента на щастливите хора, или като намали неудовлетвореността на хората, които все още се чувстват нещастни.

33. Съботинова, Д. Застаряване на населението и междупоколенчески трансфери. // Предизвикателството стареене на населението: тенденции, последици, политики. ЦДИО. Славена. София. 2019, с. 119-146. ISBN: 978-619-190-141-8.

Междупоколенческите трансфери във всички общества са значителни и имат потенциала да оказват значително влияние върху благосъстоянието, неравенството и икономическия растеж. Младите поколения зависят от ресурсите, които получават от производителните членове на обществото, а благосъстоянието на възрастните зависи от социалните програми и семействата. Важността на междупоколенческите трансфери не остава незабелязана от изследователите. През последните три десетилетия е направен значителен напредък в измерването, моделирането и оценката на последиците от междупоколенческите трансфери както на микро, така и на макро ниво. Договорът между поколенията е най-важното и най-оспорвано измерение на съвременните социални системи. Той стои в основата на проблемите, пред които ни изправя застаряването на населението: закрила на възрастните и инвестиране в младите, като едновременно с това се поддържа финансовата устойчивост и се отстояват принципите на социалната справедливост. Голяма част от дебата относно реформата на този договор между поколенията все още се фокусира върху публичните аспекти – осигуряването на пенсии и разходи за здравеопазване. За да бъде картината пълна, трябва да бъдат разглеждани не само публичните, но и частните трансфери между поколенията в семейството. Статията отстоява тезата, че моделите на междупоколенчески трансфери в семейството са от изключително голямо значение за благосъстоянието не само на индивидите и семействата, но са свързани и с въпроси на социалната политика, социалното неравенство и социалната интеграция.

V. УЧЕБНИЦИ И УЧЕБНИ МАТЕРИАЛИ

34. Съботинова, Д. Поведенческа икономика. БСУ. Бургас. 2022. ISBN: 978-619-253-020-4. 432 с. 27 издателски коли

Учебникът по Поведенческа икономика е предназначен за студентите от икономическите специалности на университетите. Поведенческата икономика има за цел да разбере и обясни икономическото поведение и неговите последици. Тя се занимава с тестване на стандартния икономически модел върху хората, за да се разбере кога работи и кога не, и се пита дали може да бъде променен или преработен така, че да обясни по-добре това, което наблюдаваме. В поведенческата икономика се прилагат прозренията и заключенията от проведени лабораторни експерименти, от психологията и от други социални науки в икономиката. Това е наука за конструктивна работа със стандартния икономически модел, за да се получи по-добро разбиране на икономическото поведение.

Тема 1 започва с историята и дебатите относно поведенческата икономика. Представя методите на поведенческата икономика, като запознава с начина на провеждане на експериментите и теоретичните познания, свързани с експериментите.

Тема 2 представя евристиките, полезността и търсенето. Запознава с произволността на избора, мисловните разчети и рамкирането. Обяснява зависещата от референтната точка полезност, ефекта на подаръка, готовността за плащане или приемане, полезността на сделката, тясното рамкиране, хедоничната адаптация, обединяването на изборите. Обобщава търсенето, предлагането и пазарите. Илюстрира влиянието на референтната точка върху предлагането на труд и пазара на жилища. Предлага алтернативно обяснение на хипотезата за поведенческия жизнен цикъл във връзка със заменяемостта на парите и мисловните разчети. Показва как можем да стимулираме хората да спестяват повече.

Тема 3 има за цел да покаже как правим икономически избор в условия на риск от гледна точка на полезността и очакваните перспективи. Разгледан е парадоксът на Але, ефектът на сигурността, склонността към избягване на риска. Представена е теорията на перспективите, референтно зависимата полезност, връзката между референтна точка и очаквания. Показано е как се обръщат предпочитанията, какво представлява теорията на съжалението. Разгледани са загадката на премията при инвестиране в акции, ефектът на диспозицията и ефектът на шрауса, които се проявяват във финансовата търговия.

Тема 4 е свързана с избора на време за действие. Въвежда идеята за експоненциалното дисконтиране и функцията на междувремевата полезност. Показва как бива избран подходящ дисконтов фактор при получаване и плащане, какво представлява полезността на последователности. Въвежда понятията хиперболично и квазихиперболично дисконтиране. Показва последиците от непоследователността във времето, как изкушението и самоконтрола влияят на икономическото поведение. Търси отговор на въпроса дали спестяването води до растеж или растежът води до спестяване. Намира

връзката между непоследователност във времето и потребителско поведение. Отговаря на въпроса как фирмите използват ценова стратегия, която да максимизират печалбата.

Тема 5 запознава с избора в условия на несигурност по Бейс и как можем да се учим от новата информация като актуализираме убежденията си. Представя модели на избор в условия на несигурност, парадокса на Елсберг, склонността за потвърждаване, закона на малките числа, влиянието на предубежденията. Търси отговор на въпроса как да интерпретираме информацията, която идва от други хора – да бъдем или да не бъдем конформисти. Запознава със сигналните игри при моделиране на стратегическо взаимодействие. Предоставя информация от областта на здравеопазването, където информацията е особено важна при вземането на решения (както от пациентите, така и от лекарите). Занимава се с балоните и сриговете на жилищния и финансовия пазар.

Тема 6 показва как си взаимодействаме с другите чрез игра, наречена конкурс за красота. Представена е стратегията и равновесието на Наш. Показано е как очакването за това какво правят другите, усъвършенстването на убежденията и фокусните точки влияят при вземането на решения. Разяснени са последиците от учене от опита; учене с потвърждение; учене, основано на убеждения; учене, претеглено на базата на опита; учене и прогнозиране. Като пример за важността на стратегията са представени различните видове търгове. Изяснено е понятието проклетие на победителя. Способността на хората да се координират и възникването на конфликт на интереси се проявяват в праговите игри за обществени блага.

Тема 7 предоставя експериментални доказателства за социалните предпочитания. Разгледани са игри на реципрочност, в които се проявява социална дилема. Показана е връзката между справедливост и конкуренция, между референтната точка и избягването на неравенството. Въведен е моделът на справедливост, реципрочност и конкуренция (при избягване на неравенството с непълна информация) и моделът на Фер-Шмид (за избягване на неравенството с пълна информация). Направена е оценка на моделите за избягване на неравенството. Показана е връзката между намерения и социални норми. Предоставени са данни за даряване за благотворителност във връзка с различни мотиви. Потърсена е връзка между реципрочността и ригидността на цените и заплатите. Разгледан е моделът на реципрочност на работниците и твърдото ценообразуване.

Тема 8 измества фокуса към връзката на икономическото поведение с еволюцията. Представена е функцията на полезността при търсенето на храна и избора кога да имаме деца. Разграничен е съвкупният риск от идиосинкратичният риск при максимизиране на очакваната полезност. Показан е резултатът от взаимозависимостта и състезанието с другите, ако хората си сътрудничат или не. Изяснена е връзката между култура и поведение чрез разглеждането на межкултурни сравнения. Разгледани са различните видове подбор: естествен, групов, родствен. Предоставени са данни за равенството между половете при вземането на икономически решения, нагласите към риска и конкуренцията и социалните предпочитания. Разгледана е икономиката на семейството и е дадено обяснение за междупоколенческите трансфери в семействата.

Тема 9 въвежда темата за невроикономиката и невронауката. Дава обяснение какво представлява и как работи мозъкът. Разглежда мозъчните процеси, които ни помагат да разберем как се вземат решенията. Показва как работят и си взаимодействат автоматичните и контролираните процеси и как се извършва контролът на изпълнението. Показани са автоматичните процеси - оценката на наградите и ученето, както и какво се случва, когато хората имат избор и използват процеси на разсъждение и контрол (избор и стратегия, справедливост и норми, наказание и избягване на неравенството, предпочитание към настоящето и конфликт в мозъка, множеството Аз-ове). Разгледан е проблемът с пристрастяването като икономически проблем.

Тема 10 разглежда благосъстоянието и дали хората правят икономическия избор, който ще им даде най-голямо удовлетворение и щастие. Икономиката се интересува от максимизирането на полезността, което можем да приемем като мярка за щастие. В опит да отговорим на въпроса можем ли да се доверим на данните за щастие, е представена алтернативна мярка – метод за реконструкция на деня. Цитирани са изследвания, които доказват, че щастие е относително (парадокс на Истърлийн); посочена е ролята на адаптацията и привикването, както и ролята на запомнената полезност при оценка на събитията. Предпочитанието към проекцията и разликата между полезност на решението и запомнена полезност предполагат, че хората не знаят кое е най-доброто за тях, затова е нужно предварително обвързване. Показано е как става измерването на стойността на лечението, за да направим най-добрия избор за здравето; как може да се подобри запомнената полезност от лечението, за да се явяват хората на скринингови процедури за ефективна превенция на здравословни проблеми. Предпочитанието към проекцията може да бъде използвано за повишаване на спестяванията. Предоставени са данни как безработицата и инфлацията влияят по различен начин на различните части на обществото и имат различни дългосрочни ефекти върху удовлетворението. Направена е връзка между видимостта на данъка, промяната в търсенето на стоките и благосъстоянието.

Тема 11 поставя въпроса дали поведенческата икономика може да се използва от политиците, за да се помогне на хората да правят по-добър избор. Разграничават се две категории икономическа политика. Първата е свързана с проектирането на институциите така, че да се случват добри неща. Втората е свързана с манипулирането на индивидуалните стимули така, че да се случват добри неща. Преразгледано е схващането за трагедията на общите блага като са посочени доказателствата на Елиноор Остром, че тя може да бъде избегната. Дадени са примери за съвпадащи пазари, които свързват купувачи и продавачи, така че да могат да сключват взаимно изгодни сделки. Обяснено е колко е важен дизайнът на търговете чрез примера за търговете за електромагнитен спектър. Показано е как поведенческата икономика може да помогне за подобряване на дизайна на институциите. Представена е идеята за побутване и промяна на поведението чрез опция за спестяване по подразбиране. Изложени са принципите за добра архитектура на избора.

35. Съботинова, Д. Световна икономика. Бургаски свободен университет. Бургас. 2015. ISBN: 978-619-7126-07-5. 256 с. 16 издателски коли

Учебникът по Световна икономика е предназначен за студентите от икономическите специалности на университетите. Световната (международна) икономика е естествено продължение на материала, изучаван по Микроикономика и Макроикономика. Структурата на учебника е от две части: международна микроикономика (международна търговия и движение на производствени фактори) и международна макроикономика (международни финанси и политика в отворена икономика).

Тема 1 представлява въведение в международната икономика като съставна част от икономическата теория – представя структурата на икономическата теория, нейната методология, нормативния и позитивен анализ. Посочва промените в световната икономика и развитието на теорията на международната икономика, както и най-важните икономически проблеми пред света. Проследява изучаването и преподаването на международната икономика като учебна дисциплина – както в света, така и в България. Представя структурните особености на учебника.

Тема 2 разглежда класическите теории за международната търговия: меркантилизъм; теория за абсолютното предимство на Адам Смит (абсолютно предимство в условия на автаркия и в условия на специализация); условия на търговия; теория за сравнителното (относително) предимство на Дейвид Рикардо (относителни цени на стоките и специализация); сравнително предимство и алтернативни разходи (понятието пределни алтернативни разходи; граница на производствените възможности и пределни алтернативни разходи; относителни цени на стоките; пълна специализация при постоянни пределни алтернативни разходи).

Тема 3 представя неокласическите теории за международната търговия: теорията на Хекшер-Олин за съотношението на производствените фактори и международната търговия; теоремата на Хекшер-Олин за разликата в изобилността на производствените фактори и международната търговия; теоремата Хекшер-Олин-Самуелсън за международната търговия и изравняване на цените на производствените фактори между страните; теоремата Самуелсън-Джоунс за разпределението на доходите от специфичните производствени фактори вътре в страната; теоремата Столпер-Самуелсън за влиянието на цените на стоките върху цените на производствените фактори във всяка от страните; теоремата на Рибчински за влиянието на предлагането на производствените фактори върху обема на произведените стоки; емпиричната проверка на Леонтиев на теорията Хекшер-Олин; стандартния неокласически модел на международната търговия.

Тема 4 запознава с най-новите теории за международната търговия: технологичните теории; теория за международната търговия, основана на икономии от мащаба на производството; теория за международната търговия в условията на монополистична конкуренция; теория за вътрешноотрасловата търговия; теория за доходите и предпочитанията като основа на международната търговия; теория за конкурентните предимства на нациите.

Тема 5 се занимава с международната търговска политика. В раздел едно се разглеждат митата: понятия и определения, свързани с въвеждането на митата; ефекти от въвеждане на импортно мито в малка икономика; въвеждане на импортно мито в голяма икономика; В раздел две се разглеждат немитническите ограничения: количествени, скрити немитнически и финансови немитнически ограничения. В раздел три е представена международната търговска система ГАТТ/СТО: историята на създаването и основните принципи на дейността на ГАТТ; създаването на Световната търговска организация. В раздел четири са посочени аргументи „за“ и „против“ протекционизма.

Тема 6 разглежда регионална икономическа интеграция: етапи на икономическата интеграция (преференциални търговски споразумения, зона за свободна търговия, митнически съюз, общ пазар, икономически и валутен съюз, фискален и политически съюз); неокласическият подход към анализа на икономическата интеграция: статични ефекти на интеграцията (създаване и отклоняване на търговия) и динамични ефекти на интеграцията (разширяване на вътрешния пазар, ръст на конкурентните предимства, преразпределение на ресурси между страните). Представена е историята на създаването на Европейския съюз и неговите институции.

Тема 7 описва международно движение на производствени фактори: структурата и мащаби на международното движение на капитал; неокласическите теории за международното движение на капитал (международното движение на капитал като „изключение от правилото“, движението на капитал като резултат от разликите в лихвените проценти на страните, рискът като фактор за движението на капитал, международната мобилност на капитала като заместител на мобилността на стоките); международното движение на труд (мотиви за международното движение на труд, ефект върху благосъстоянието в резултат на трудовата миграция); международните корпорации, международното производство и неговото измерване). Представени са теориите за международното производство и преките чуждестранни инвестиции: теорията за пазарната власт на фирмата; теориите за териториалното разполагане на производството (теория за жизнения цикъл на стоката и теория за достъпа до пазар и ресурси); теория за интернализацията и положителните трансакционни разходи; еkleктична парадигма за международното производство (предимства на собствеността, местоположението и интернализацията). Разгледана е ролята на ТНК в световната търговия и международното производство.

Тема 8 обяснява работата на международния валутен пазар. Изяснени са основните понятия (валута, пряка и косвена котировка, номинален валутен курс, реален валутен курс, ефективен валутен курс, крос-курсове, курс купува и курс продава, спред и марж, конвертируемост на валутата). Разгледана е институционалната структура на валутния пазар (търговски банки, централни банки, предприятия, небанкови финансови учреждения, брокерски компании, частни лица); световните центрове на валутна търговия, размерите на валутния пазар, валутната структура на пазара. Разяснени са видовете сделки на валутния пазар (spot, форуърдни, суап, фючърсни, опции); понятията за валутен риск, валутен хеджинг и валутна спекулация. Проследена е еволюцията на световната валутна система (златен стандарт, златно-валутен стандарт, валутен

стандарт). Посочени са предимствата и недостатъците на различните системи на валутни курсове (фиксиращи, плаващи, частично плаващи). Разяснени са основните понятия, свързани с валутните курсове: обезценяване и поскъпване, девалвация и ревалвация на валутата; търсенето и предлагането в условия на плаващи и в условията на фиксиращи валутни курсове; причините за изместване на кривите на търсене и предлагане на валута; стабилен и нестабилен валутен пазар.

Тема 9 представя платежния баланс: въвежда основните понятия и определения (за резидент, икономически субект, център на икономически интерес, международна икономическа сделка, система на двойно счетоводно записване на кредит и дебит в платежния баланс, структура на платежния баланс). Разгледани са текущата сметка на платежния баланс (търговия със стоки, търговия с услуги, факторни доходи, текущи трансфери); капиталовата сметка на платежния баланс (капиталови трансфери и придобиване или предоставяне на нематериални, нефинансови активи); финансовата сметка на платежния баланс (преки инвестиции, портфейлни инвестиции, други инвестиции), както и положителното и отрицателно салдо по всяка от сметките. Посочено е как става уравнивяването на платежния баланс (автоматично чрез дохода и регулативно чрез политика на пренасочване или промяна на разходите).

Тема 10 запознава с подходите към платежния баланс и определяне на валутния курс. Подход към платежния баланс от гледна точка на еластичността (условие на Маршал-Лернер за успешна девалвация; ефект на кривата Джей). Абсорбционен подход към платежния баланс (съотношение между национален доход и вътрешна абсорбция, влияние върху текущата сметка на платежния баланс). Теория за паритета на покупателната способност (закон за единната цена, абсолютен ППС, относителен ППС, надценена и подценена валута). Валутни курсове, лихвени проценти и инфлация (непокрит и покрит лихвен арбитраж, ефект на Фишер). Паричен подход към платежния баланс и определяне на валутния курс. Портфейлен подход към платежния баланс и определяне на валутния курс.

Тема 11 представя макроикономическата политика в отворена икономика (целите и инструментите на макроикономическата политика за постигане на вътрешно и външно равновесие). Видове международна мобилност на капитала (съвършена мобилност, съвършена немобилност, несъвършена мобилност). Диаграма на Суан: възможност за едновременно постигане на вътрешно и външно равновесие при режима на фиксиран валутен курс. Построяване на модела IS – LM – BP за отворена икономика. Модел на Мъндел-Флеминг. Разглеждане на монетарната и фискалната политика в ситуация при фиксиран валутен курс и съвършена мобилност на капитала и в ситуация при плаващ валутен курс и съвършена мобилност на капитала. Принцип на ефективната пазарна класификация (диаграма на Мъндел-Флеминг). Международна координация на макроикономическата политика.

Приложения – основни термини, списък с графики, списък с таблици, препоръчителна литература.